

Latinsk Grammatik

anmeldt af Sebastian Persson

Dirk Panhuis, *Latin Grammar*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2006

oversat af forfatteren sammen med Gertrud Champe fra *Latijnse grammatica*, Garant, Antwerpen, 1998 ca. £33.

Dirk Panhuis' *Latijnse grammatica* er et forsøg på at give hollandske gymnasieelever en latinsk grammatik, som kan fungere både som en introduktion til det latinske sprog og som en "opslagsgrammatik" (p. v). Dette betyder først og fremmest, at eksemplerne er hentet fra de klassiske forfattere (især Caesar), men også mindre læste forfattere som Velleius Paterculus og Plautus har fundet vej til *thesaurus exemplorum*. Brugeren af denne grammatik er altså først og fremmest læsere af den klassiske antikke litteratur og de, der skal stifte bekendtskab med latin for første gang. Den moderne tilgang aflærer sig allerede i opdelingen af bogen, der falder i fem hoved afsnit:

1 Alfabetet og fonologi

2 Morfologi

3 Semantik og syntaks i forhold til kasus

4 Semantik og syntaks i forhold til sætningen

5 Tekstlingvistik

Jeg vil ikke gå ind i en længere analyse af hvert enkelt afsnit, men derimod komme med nogle generelle betragtninger. Til sidst vil der være en gennemgang af et af de nye tiltag i denne grammatik, et forsøg på en dækkende beskrivelse af ordstilling på latin.

Afsnittet om alfabetet og fonologi indeholder de basale oplysninger, der nødvendige for at lære udtalen af klassisk latin og ikke mere. Samme minimalistiske tilgang er valgt i afsnittet om morfologi, i det der kun gives de sproghistoriske oplysninger, der er absolut nødvendige for at kunne navigere i de latinske bøjningssystemer samt afvigelser fra disse (fx. §19 lokativ endelse på -i, §23a s-genitiv i a-stammer, §28c rhotacisme). Afsnittet falder i syv kapitler: et om orddannelse efterfulgt af et til hver af ordklasserne (substantiver, adjektiver, adverbier, pronominer, verber, præpositioner). Paradigmerne er overskuelige, og man har undgået,

at de fordeler sig på to sider. Panhuis har valgt at introducere de forskellige paradigmer med en kort tekst, der forklarer, hvad det er, vi ser i paradigmet, og giver efterfølgende forklaringer på uregelmæssigheder, undtagelser &c. Set fra et dansk synspunkt er det ærgerligt, at rækkefølgen af kasus er den, som kendes fra de fleste udenlandske grammatikker (i.e. nominativ, genitiv &c), og ikke den af Madvig introducerede (i.e. nominativ, akkusativ &c). Panhuis har valgt at lade verber med kort »i« være femte konjugation, hvilket gør tredje konjugation lidt mere overskuelig. Dette har den fordel, at det er let at differentiere, men den ulempe at uregelmæssige verber skal læres ved ordbogsbrug eller via et specialstudium over den latinske morfologi, som givet vis ikke vil bruge denne opdeling. Som helhed giver det morfologiske afsnit dog læseren de forudsætninger, der er nødvendige for at kunne læse og forstå klassisk latinsk litteratur. Dette betyder, at man med fordel kan benytte denne del i sin daglige læsning, men ønsker man at forstå den historiske udvikling og dermed forstå hvorfor, paradigmerne ser ud, som de gør, bliver man nødt til at supplere med fx. Gerhard Meisers *Historische Laut- und Formenlehre der lateinischen Sprache*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1998.

I de to følgende afsnit forsøger Panhuis sig med den kunst at skelne mellem semantik og syntaks. Dette gør han ved først at beskrive de enkelte kasusfunktioner, det han kalder for morfosemantik, for dernæst i næste afsnit at beskæftige sig med hele sætningen. Opdelingen i semantik og syntaks gør, at beskrivelsen af de enkelte kasus indledes med en kort opsummering af deres betydning, og opfølges af en redegørelse for deres funktion i sætningen enten som et obligatoriske led, afhængig af et andet substantiv / adjektiv eller som et adverbialt led. De enkelte funktioner illustreres med velvalgte eksempler og ind i mellem gives retningslinier for, hvordan man kan oversætte det til engelsk. For brugere af Rubenbauer · Hofmann *Lateinische Grammatik* skal det her bemærkes, at deskriptiv ablativ beskrives under ablativ og *ikke* genitiv. Tilsidst i gennemgangen findes en oversigt over de forskellige kasus' funktioner og deres rolle i sætningen, der på baggrund af teksten gør det muligt hurtigt at lokalisere lige den brug, man sidder og bakser med.

I afsnittet om sætningens opbygning skelnes der igen mellem syntaks og semantik, hvor man på det syntaktiske plan beskriver ordets/sætningens funktion og på det semantiske plan dets/dens rolle. Denne distinktion fungerer og følges så konsekvent som muligt. Baggrunden for beskrivelsen af sætningen er tanken om valens dog med den tilføjelse, at det accepteres, at enkelte verber må betragtes som værende avalente (fx. *pluit*). Dette minder til forveksling om det nexus-begreb, som findes i flere danske grammatikker, dog med den store forskel, at sætningskernen (nexus) hos Panhuis udgør alle de obligatoriske led. Efter en kort og præcis gennemgang af sætningsanalyse følger således en gennemgang af prædikatet (verballedet), subjektet, objektet, prædikativer, adverbier og attributer. Dette betyder, at fx. konjunktiv i hovedsætninger forklares under beskrivelsen af prædikatet, medens konjunktiv i indirekte sætninger beskrives under objektet og i relativsætninger under attributer &c. Det er her interessant at dvæle kort ved §211, hvor vi finder følgende formulering:

“The distinction between imperfective and perfective “tenses” is really a distinction of aspect, which is at the basis of the whole conjugation system.”

Hvis dette virkelig er forfatterens holdning, kan det undre, at han ikke har turdet ændre på beskrivelsen af verbernes morfologi men følger den “klassiske” opdeling i præsens, imperfektum, perfektum &c. I afsnittet findes der ligesom afsnittet om de seks kasus skematiske resuméer af teksten, der fungerer som et godt mnemoteknisk redskab og giver et godt overblik over teksten.

Det sidste afsnit behandler det, Panhuis kalder for tekstlingvistik, dvs. stilistik og ordstilling. Afsnittet indledes med en fint illustreret gennemgang af den klassiske kommunikationsteori, der lader ordet være en del af en sætning, som er en del af et afsnit, der er en del af et kapitel, der er en del af en tekst, der fungerer som bindeled mellem en forfatter og en læser, der begge er influeret af udefra kommende instanser. I sin gennemgang af ordstillingen på latin, lægger Panhuis vægt på det kommunikative aspekt (en længere teoretisk gennemgang af hans syn på netop dette område findes i Dirk G. J. Panhuis, ‘The Communicative Perspective in the Sentence –A Study in Latin Word Order’, *Studies in Language Companion Series*, Volume 11, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam 1982 pp. 7-29). Denne fokus medfører, at en sætning opdeles i theme (T) og

rheme (**R**), hvor theme står for den i forvejen kendte information, og rheme er den nye information. Den "naturlige" ordstilling er: **T – R**. Dette synes umiddelbart ganske tilforladeligt, eftersom **T** som oftest vil være vort subjekt og **R**, det der siges om subjektet. Panhuis udelukker ikke muligheden for, at der kan være flere themer og rhemer i en sætning, men i sådanne tilfælde vil der altid være et theme, som er det "rigtige" (**Tp**), og et rheme der er det "rigtige" (**Rp**), den komplekse sætning ser altså således ud: **Tp–T–...–R–Rp, Verballed**. Denne form for kommunikation har den fordel, at læseren umiddelbart kan se sammenhængen i perioden. Som eksempel på brud med denne ordstilling anfører Panhuis den emotionelle sprogbrug, hvor rheme og theme bytter plads. Om verbets placering siger forfatteren, at jo mere vægt man lægger på dets kommunikative aspekt, desto længere fremme i sætningen vil det befinde sig. Ordstilling på latin er et af de mere omdiskuterede emner inden for nyere forskning, og det er således interessant, at A. M. Devine og Laurence D. Stephens ikke nævner theme eller rheme i deres *Latin Word Order –Structured Meaning & Information*, Oxford University Press, Oxford, 2006 men derimod vælger at fokusere på andre aspekter af kommunikationsakten. Summa summarum tjener denne diskussion måske først og fremmest det formål, at vi husker på, at ordstillingen på latin er fri men ikke arbitrær.

Værket afsluttes med en summarisk gennemgang af de forskellige retoriske figurer, metrik og et glossarium over de grammatiske termer. Glossariet er en stor hjælp til nybegynderen, medens gennemgangen af især metrikken kunne have været mere fyldestgørende, hvis det i det hele taget skal med i en moderne grammatik.

Spørgsmålet er, om det er lykkedes Panhuis at lave en grammatik, der på en gang fungerer som introduktion og som "opslagsgrammatik"? Svaret må være et både og, der er ingen tvivl om, at begynderen med stor sindsro kan bruge denne grammatik, idet de hyppigst forekommende grammatiske problemer tages under behandling på en yderst pædagogisk venlig måde. Forventer man derimod en grammatik, hvor alle latinens mærkværdigheder findes beskrevet, bliver man slemt skuffet, men så er det vel også kun Kühners *Ausführliche Grammatik der lateinische Sprache*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1966 eller Leumann-Hofmann-Szantyr *Lateinisches Grammatik*, C H Beck, München, 1977, der kan tilfredsstillende. Det, vi til gengæld finder her, er en moderne beskrivelse af det

latinske sprog, som er langt mere tilgængelig end fx. Renato Onigas *Il Latino – Breve introduzione linguistica*, FrancoAngeli, Milan 2004, der forsøger sig med en synkron beskrivelse af latinen ud fra Chomskys tanker om sammenhængen mellem syntaks og morfologi. I dette værk må man til tider ty til hypotetiske antagelser for at få grammatikken til at passe og kunne forklare sprogbrugen. Den slags er man skånet for i Panhuis' *Latin Grammar*.

En bibliografi over værker, som behandler latinsk grammatik, et indeks over citater, samt en samlet oversigt over alle de skematiske resuméer ville gøre denne bog endnu mere brugbar. Den stærke fokusering på syntaks frem for morfologi gør, at det er en nødvendighed at supplere med et specialstudium over latinsk lyd- lære og morfologi. Men så burde der hér være en grammatik, som kan benyttes fra, ja i teorien 3. g. og et godt stykke ind på universitetsstudiet.